

CEL OBERT

Butlletí Trimestral

Núm. 26

Primavera 2025

EDITORIAL

La primavera està rebolicada no sols per l'oratge sinó també per la situació geopolítica internacional que, encara que ens sembla llunyana, ens afecta molt directament. Són moments difícils on un món en guerra sura en l'ambient. En mig del dramatisme s'escolten propostes de tot tipus. Veurem quina es fa més present. Però el que sí que sembla clar és que, fins el moment present, aquesta batalla l'està guanyant el negoci de la guerra. I, pensem on estan les fàbriques armamentístiques més importants. Quin país o països s'enriquiran encara més i quins augmentaran deutes i pobresa?

I mentre tant, elles van florint...

Per les nostres terres també les coses estan rebolicades. La gent malmesa per la riuada del 29 d'octubre continua reconstruint les seues vides no sols físiques, sinó també psicològiques. I la ràbia i la incomprensió per una feina mal feta pels responsables polítics continua estant present en les nostres vides i al carrer: manifestacions; declaracions a la premsa de moments viscuts i inoblidables; històries de vida que marquen, no sols la individualitat, sinó també el col·lectiu; protestes a la Crida fallera, a les mascletades... i, sobretot els inoblidables records que han quedat a la nostra memòria gravats amb fang.

Però, un cicle vital torna a arribar: arriba la primavera i amb ella les plantes es reactiven com ens reactivem tots i totes i florirem i crearem i direm sí al valencià a les escoles perquè és la nostra llengua, la que ens pertany i la que ens forma i ens fa sentir-nos País.

I direm no a la guerra perquè sobretot valorem la **vida**.

Una primavera més per continuar creixent com a poble i com a cultura. Al CEL ja hem començat a mostrar les nostres flors. Hem presentat el llibre de **Les Masies de l'Eliana i la rogalia**. Ens espera una setmana, a l'abril, per a aprendre sobre **República i Teatre**. I al maig continuarem amb un **Cafenet amb Vicent Rubio**, on tindrem l'ocasió de poder compartir vivències, maneres de fer i de parlar i conversar. I ja arribarem a l'estiu amb la **Nit de Sant Elies**...

Però, això ja serà una altra història, valenciana, això sí.

MAGISTRA DIXIT

Només des de que les dones comencen a sentir-se en aquesta terra com a casa seua, es veu aparèixer una Rosa Luxemburg, una Madame Curie. Elles demostren enlluernadorament que no és la inferioritat de les dones el que n'ha determinat la insignificança.

Simone de Beauvoir

La música de banda com a patrimoni immaterial cultural en la cultura valenciana i elianera

La Comunitat Valenciana posseeix una de les tradicions musicals més arrelades i distintives d'Europa: la música de banda. Les bandes de música no són simplement agrupacions musicals; representen un pilar fonamental en la vida cultural i social dels pobles valencians, sent un autèntic patrimoni immaterial que es transmet de generació en generació.

LA PRIMERA BANDA: LA BANDA DEL TIO SEBASTIÀ

L'aparició de les bandes de música a terres valencianes es remunta als segles XVIII i XIX, quan les agrupacions instrumentals populars començaren a estructurar-se en societats musicals, sobre tot després de les guerres carlines. Amb el pas del temps, aquestes bandes van evolucionar fins a convertir-se en institucions fonamentals per a l'educació musical i la dinamització cultural de molts municipis. Actualment, la Comunitat Valenciana compta amb més de 500 societats musicals, agrupant a desenes de milers de músics i aficionats. Aquestes societats no només s'encarreguen de la formació de nous intèrprets, sinó que també tenen un paper essencial en la vertebració del teixit social i cultural valencià.

La música de banda forma part essencial del patrimoni cultural de l'Eliana, on la Unió Musical de l'Eliana ha sigut un referent fonamental en la vida social i festiva del municipi. Enguany, aquesta entitat compleix 40 anys de trajectòria, consolidant-se com una institució imprescindible per a la formació musical i la dinamització cultural del poble. No obstant això, la tradició bandística en l'Eliana es remunta molt més arrere, donat que als anys 60, quan el **tio Sebastia** va formar una xicoteta banda amb jòvens del poble, que seria el bressol per a la posterior evolució musical del municipi a l'any 1985.

A banda d'aquest primer intent de banda, l'Eliana també comptava amb diverses bandes de cornetes i tambors, que van tindre un paper rellevant en les festivitats religioses i cíviques. Aquestes agrupacions aportaven so i solemnitat a actes tan emblemàtics com les falles, a les quals estaven vinculades, o també a les processons de la setmana santa o les celebracions patronals. Inclús, molt abans, a principis del segle XX, com també, al transcurs del segle, es té constància documental que venien a tocar la Primitiva de Lliria, la Unió de Lliria o la Banda de Música de la Pobla de Vallbona.

Hui dia, la Unió Musical de l'Eliana continua aquesta herència i s'ha convertit en un element imprescindible al cicle festiu i cultural del poble, especialment a les Festes Majors i altres esdeveniments del poble. La seua presència en cercaviles, processons i concerts no sols dona identitat a les celebracions, sinó que també uneix la comunitat en un sentiment compartit de pertinença i orgull per la seua banda.

L'impacte de la banda va més enllà de les festivitats. La seua escola de música ha format generacions de músics que hi han trobat una oportunitat per a desenvolupar-se tant a nivell artístic com personal. Molts d'aquests músics han continuat les seues carreres en l'àmbit professional o han portat la seua passió per la música a altres bandes i orquestres portant el nom de l'Eliana més enllà de les seues fronteres.

La Unió Musical de l'Eliana no és sols un espai per a la música, sinó també un centre de convivència i cohesió social.

La seua activitat fomenta valors culturals, de cooperació i l'esforç col·lectiu, convertint-se en un pilar fonamental per al municipi, sent, hui en dia, l'associació cultural més important. El reconeixement institucional de la música de banda com a **Bé d'Interés Cultural** per part de la Generalitat Valenciana reforça la importància d'aquestes entitats i impulsa la seua continuïtat sent l'arrel de la seua societat cultural.

LA BANDA ACTUAL

Tot i els desafiaments actuals, sobre tot marcats per la recuperació de l'epidèmia de la covid 19, la Unió Musical de l'Eliana segueix mirant cap al futur amb il·lusió i compromís. La seua capacitat d'adaptació als nous temps, combinada amb l'estima de la societat per aquesta tradició, garanteix la seua pervivència i evolució.

En definitiva, la música de banda no és sols un element artístic, sinó un patrimoni viu que uneix generacions i manté viva la cultura de l'Eliana. Sense dubte, el futur de la banda estarà assegurat mentre seguisca sent un nexa d'unió entre els elianers i les elianeres i la seua identitat col·lectiva.

COSES DEL NOSTRE POBLE

HISTÒRIES DE LA MILI Janto Gil / Vicent Rubio, Cronista Oficial

Des de fa vora 25 anys l'obligació de fer la mili és record. El compromís que tenien tots els joves d'incorporar-se a l'exèrcit en l'edat de l'adolescència, va deixar de ser un malson sota el govern de José Mª Aznar el 31 de desembre de 2001.

L'obligació d'incorporar-se a l'exèrcit la van establir els Borbons durant la guerra de Successió (1.701-1715). Era una manera de nodrir les seues files que minvaven per moments. En el S. XIX es consolida amb l'anomenat soldat de quintes. Però moltes persones acomodades, nobles o els que exercien treballs imprescindibles podien adquirir exempcions.

A aquesta disposició s'acull el Marqués de Càceres que, cap a finals del S. XIX, era posseïdor de moltes terres de cultiu a l'Eliana i aconseguix que els seus colons queden alliberats del servei militar perquè les seues terres no disminuïsquen la producció. Així queda constància en la ressenya del periòdic LAS PROVINCIAS del 19 d'octubre de 1899 :

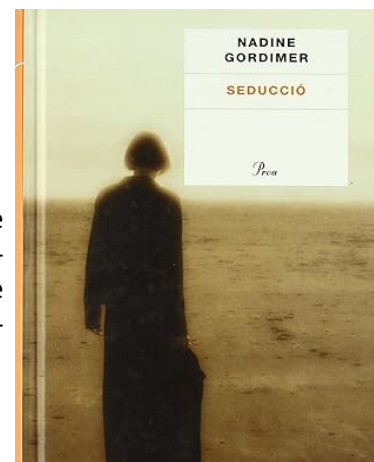
"Por el ministerio de la Gobernación se ha declarado que las Colonias agrícolas de La Eliana y Almacereta, propiedad del Marqués de Cáceres, reúnen las condiciones y privilegios para exceptuar a sus colonos del servicio militar, sin ser exigible la revisión anual de la misma, por estar ya revisada y conformada en dichos

privilegios. Esta resolución se ha dictado de conformidad con el recurso de queja interpuesto contra la comisión mixta de reclutamiento de esta capital".

LA POLTRONA DE LLEGIR

Lorena Barroso (Club de lectura l'Eliana)

SEDUCCIÓ

Autora: Nadine Gordimer - Traducció d'Albert Giralte - Editorial: Proa

Aquesta novel·la és la història de Júlia i l'Abdú, un immigrant sense papers, que inicien una relació fins al moment que Abdú rep una ordre d'extradició i ella l'acompanya al seu país d'origen. Xoc cultural, adaptació d'una noia esnob i bohèmia que deu adaptar-se a la vida familiar... la lluita per la independència de les dones, són temes centrals d'aquesta història de fusió de cultures.

Gordimer va rebre el Nobel de Literatura l'any 1991.

Desitge que us agrade.

ESPAI BIBLIOTECA Equip biblioteca

Quant aquest número arribe a les vostres mans, la biblioteca haurà complert un any en el seu espai habitual. Hem anat organitzant les sales i el material alhora que donàvem servei i fèiem activitats. Encara restaran documents per catalogar, sobretot de la Secció local, però amb paciència i temps ho aconseguirem.

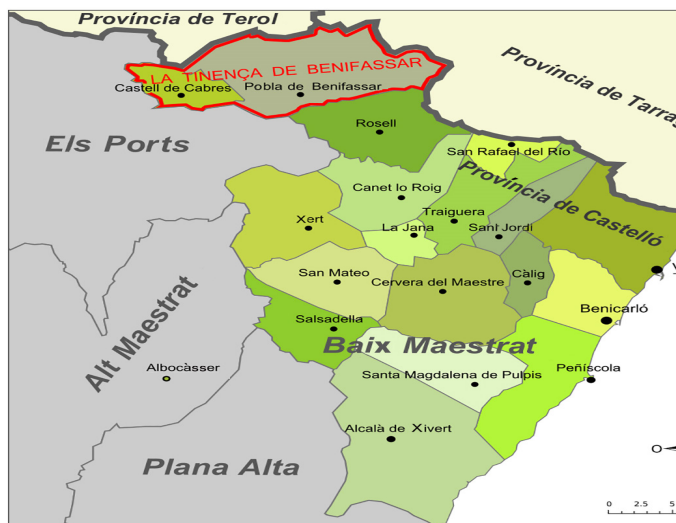

El balanç del canvi ha estat positiu pel que fa a l'ús de la biblioteca. Atenent les estadístiques, ha augmentat el nombre d'usuàries i d'usuaris, més dones que homes i més xiquetes que xiquets, tot s'ha de dir; ha pujat el nombre de préstecs, tant de documents físics com d'ebooks, audiollibres, revistes i diaris electrònics. Pel que fa al fons bibliogràfic adquirit i preparat ha sigut menor, però els mesos d'abril i maig de 2025 s'ompliran de novetats adquirides amb el pressupost anual per a llibres i els diners del Premi Maria Moliner 2024. Celebrarem els dies del llibre amb activitats diverses i volem recordar que els clubs de lectura continuen la seua activitat. Lectores i lectors gaudixen de les trobades i n'hi ha noves incorporacions.

Tota la informació de la biblioteca la trobareu en l'agenda cultural de l'Ajuntament i en les nostres xarxes <https://www.instagram.com/biblioeliana> <https://es.pinterest.com/biblioeliana>

El Parc Natural de la Tinença de Benifassà, un Refugi de Biodiversitat - //

Text i fotografies: Vicent Julià Vives

La Tinença de Benifassà és una subcomarca, dins la comarca del Baix Maestrat, a la província de Castelló, tocant amb Catalunya i Aragó.

A l'any 2006 part del seu territori va ser declarat Parc Natural, per la importància del Patrimoni Natural i Cultural que amaga. La conformen els pobles: La Poble de Benifassà, El Ballestar, Fredes, El Boixar, Coratxà, Bel i Castell de Cabres.

Les restes arqueològiques més antigues trobades corresponen a l'eneolític, bronze i iber. Entre els anys 1050-1110 els musulmans van poblar la zona construint el castell de Benifassà anomenat de Beni-Hassan, avui en ruïnes dins dels murs del convent de Benifassà. Conquerit anys després per Jaume I i Blasco d'Alagón.

Les seues poblacions són petits pobles rurals de muntanya, amb construccions de pedra, dedicats a l'agricultura i la ramaderia. Actualment els pocs pobladors estables de la zona viuen de la ramaderia i del turisme rural de natura.

En època de bolets, podem veure i recol·lectar gran varietat d'aquests, a les zones declarades de Monte Públic.

Llocs a visitar:

La Poble de Benifassà- 240 habitants, fundada per l'abat Berenguer de Concavella amb carta de poble de 1261.

-*La Llotja*, als baixos de l'Ajuntament.

-*Església de l'Asunción*, S.XIII, porta romànica i retaules pictòrics amb campanar i altar major barrocs.

-*Monestir de Santa. Maria*, Reial Convent fundat el 1233 per Jaume I. Ocupat actualment per monges cartoixes de clausura; declarat Monument Nacional a l'any 1931.

-*Pintures rupestres* de la Cova dels Rosegadors.

El Ballestar (57 habitants). Vinculat a l'antic monestir del Cister de Santa Maria.

-*L'Església dedicada a Sant Salvador*, del segle XIII. Originalment va ser una antiga alqueria musulmana.

-*Centre d'Interpretació del Parc Natural de la Tinença de Benifassà*. <http://www.agroambient.gva.es/web/pn-tinenca-de-benifassa>

Fredes (16 habitants). L'any 1233 Jaume I va donar la població al Monestir de Poblet, i el 1236 Blasco de Alagón li va donar la carta pobla.

-*Església de Sant Abdó i Senén*, construïda el 1725.

-*El Tossal del Rei*, conflueixen les tres comunitats, Catalunya, Aragó i València.

-*Portal de l'Infern*, micro reserva de fauna i flora.

-*Roca Blanca*, mola calcària entre pinedes, davant del Portal de l'Infern.

-*Salt de Robert*, cascada al barranc del mateix nom, micro reserva de flora i fauna.

El Boixar-(23 habitants), poblat per Blasco de Alagón el 1236.

-*Església de l'Assumpció*, S.XVIII, -*Castell*, S. XI.

Coratxà-carta pobla de l'any 1237 per Blasco de Alagón.

-*Església de Sant Jaume*. -*La Puntassa i cova de la Mestra*.

-*Ermida romànica de Sant Cristòfol*. -*Vall del riu de Castell de Cabres i antic camí de les mines de ferro*.

Bel-(20 habitants), fundada en temps de la conquesta musulmana,

-*Església de Sant Jaume*, S.XIII,

-*Castell en ruïnes*, ho va conquerir Blasco de Alagón als musulmans, donant carta pobla el 1234.

-*Sentinella protector Sant Jaume*, en una columna del castell.

Castell de Cabres-(22 habitants), es creu que va ser fundat pels musulmans; inicialment va ser reconquerida pel rei Alfons II el Cast el 1195, però va quedar abandonat fins a la seva reconquesta definitiva per Jaume I el 1233, va ser repoblada per Blasco de Alagón el 1239.

-*El castell*, (en ruïnes) -*La Plaça Major i la Font de la vila*.

-*Església de Sant Llorenç*, S.XVIII -*Els safareigs o Pou de la Placeta*.

Més informació: <https://www.lapobladebenifassa.es>

L'estrena de la pel·lícula El 47 ens va permetre recordar una de les cançons emblemàtiques de la lluita contra la dictadura: Gallo Rojo, Gallo Negro, que Chicho Sánchez Ferlosio va compondre i va gravar en la primera versió, d'un mode clandestí, en un magnetòfon casolà, en 1963. A Franco també se'l va combatre amb la cançó i molts cantautors de l'època, malgrat les multes, la presó o l'exili, ens van deixar lletres i músiques que s'escoltarien en manifestacions, concentracions i actes antifranquistes. Algunes d'aquestes cançons van trencar les fronteres originals, territorials i lingüístiques, per a escoltar-se a tot el món. A Espanya, per a poder-se gravar i cantar en públic havien de superar el control de la censura, per la qual cosa en les lletres es recorria a metàfores més o menys explícites. Tots sabem a què es referia Lluís Llach, quan ens convidava a estirar fort per a tombar l'Estaca. A vegades ens enfrontàvem a l'ambigüitat lírica i com ocorria amb Al Alba d'Aute, composta dies abans dels afusellaments de 5 lluitadors antifranquistes pertanyents al FRAP i ETA, en 1976. No arribarem a tenir clar si estàvem davant una cançó d'amor o la dramàtica denúncia de la pena de mort. En un concert d'Imanol, un altre compromès cantautor basc, a la presó de Martutene, Donostia, dos presos polítics es van escapolir amagats en els altaveus. Un dels escapolits era Joseba Sarrionandia, un reconegut escriptor basc, i com a homenatge el líder de Kortatu, Fermín Muguruza, va compondre Sarri Sarri, una de les cançons més conegudes del grup, indispensable ara en qualsevol festa popular.

Si amb Llach havíem d'enderrocar l'estaca, amb Ana Belén i Víctor Manuel obriem o tancàvem La Muralla segons qui s'acostés. La Muralla és un poema de Nicolás Guillén que musicà el grup xilè Quilapayún. Des d'Aragó sorgia la potent i emotiva veu de Labordeta amb el seu Canto a la libertad. En 1968 Maria de la Mar Bonet va compondre Què volen aquesta gent?, cançó prohibida en els seus recitals en denunciar la repressió política de la policia franquista per la mort del jove Rafael Guijarro, provocada per la policia en llançar-lo per una finestra de casa seva. No tancaré aquest breu memorial sense el record de Paco Ibáñez i Raimon. Amb Paco vam aprendre a estimar als nostres poetes i A galopar, el poema d'Alberti, es va convertir en un himne de combat. Encara que la meua preferida sempre va ser el poema de Gabriel Celaya La poesia és una arma cargada de futuro. I què us diré

de Raimon. No crec que tingúes mai oportunitat d'acabar sol la cançó Diguem No sense la coral improvisada del públic. "Hem vist tancats a la presó hòmens plens de raó... NO, DIGUEM NO, NOSALTRES NO SOM D'EIXE MÓN"

Chicho Sánchez Ferlosio. Gallo rojo gallo negro (Los dos gallos)

https://youtu.be/zrm3A_2lur8?si=Dc_5hXTRh7CwNaDd

-Lluís Llach. L'estaca. 1.976, Palau dels esports de Barcelona

<https://youtu.be/2wRqbwHS4Hs?si=CyDsMqDT39V69G9>

Luis Eduardo Aute - Al Alba

<https://www.youtube.com/watch?v=dxuQXwDI9UI>

Kortatu. Sarr, Sarri

<https://youtu.be/8ZcC9-j9xF8?si=FUG6uhl7Ti2r2kQ5>

Ana Belén - La Muralla

<https://youtu.be/nUOjYUY7RiY?si=ajPmw3OD7au4v1a1>

Labordeta: Canto a la libertad

https://youtu.be/i15eFc_BCu4?si=Ode2Ntcttuo0A-kO

Que volen aquesta gent - Maria del Mar Bonet

https://youtu.be/eaMhn4f0Sh0?si=T7Vn_OnNECnZMka

Paco Ibáñez. A galopar

https://youtu.be/pTg8yAbVE7E?si=A_fp3i53fcKxxz--

Raimon - Diguem No

<https://youtu.be/6kBRJoH3IEQ?si=ofLE-Dzx8IM9JKp8>

Goya - Lita Cabellut

Reyes Belvis

“Mísera humanitat, la culpa és teua”

Enguany s'ha realitzat una exposició a la *Real Academia de Bellas Artes de San Fernando* (Madrid), en què ha estat present la magnífica anàlisi de la sèrie *Los Disparates* de Goya realitzat per l'artista Lita Cabellut.

Parlar de Goya i Cabellut és ficar-nos en una immersió intel·lectual si analitzem el treball interpretatiu de tots dos artistes. D'una banda, l'obra de Goya és un punt i a part; entendre el moment històric i polític en què Goya realitza la seua obra crítica és intentar entendre les seues emocions, la seua estètica, les seues vivències, el seu pensament... la seua obra ens repta adés i ara a establir-hi un diàleg participatiu, veure els seus gravats tan actuals, malgrat haver estat realitzats al segle XIX, ens enfronta a incerteses i inevitablement ens sedueix per indagar en les més fosques i demolidores visions de la condició humana.

Lita Cabellut ens presenta la seua obra en aquesta ocasió a partir de l'anàlisi d'aquesta sèrie de Goya, ella explica com va arribar a les seues mans per unes circumstàncies excepcionals i va sentir la necessitat d'intentar reinterpretar-les.

Amb aquesta mostra l'artista fa un homenatge a l'obra del gran mestre Goya, tan admirat per ella, i ens presenta des d'un prisma del segle XXI les pulsions d'una societat en crisi, una anàlisi demolidora de la misèria de la societat, de la del segle XIX i de la del XXI.

Tots dos ens presenten les mirades de l'ànima humana, ens presenten el caos i la violència en totes les seues formes, la ignorància i la mala educació, la brutalitat i la deshumanització, la manca d'empatia per allò aliè... és terrible veure com després de més de 200 anys des de les sèries de gravats de Goya seguim en els mateixos abismes.

Pintar i gravar per explicar històries, l'Art com a mitjà de denúncia, així treballava Goya i així es plasma aquesta mostra de Lita Cabellut, Goya va ser un cronista de la seua època, a manera de foto-reporter, amb els seus gravats va canalitzar les seues denúncies. Goya sempre ens ha ensenyat, va ser un il·lustrat/humanista que va creure que es pot assolir la llum de la il·lustració en una societat turbulenta i hi va treballar.

Cabellut també ens parla d'aquesta mateixa veritat, avui assistim a aquests mateixos temps de misèries i incerteses.

Cabellut és una artista, dona i gitana reconeguda internacionalment amb una trajectòria magnífica, artista multidisciplinària que en aquesta ocasió s'ha mesurat cara a cara amb l'obra del gran Goya, amb el seu somni de la raó, que en aquesta ocasió com en moltes altres produeix monstres, com diria el gran mestre de l'Art.

MUSEU OBERT 2

Destacaré dues obres de l'exposició que són paral·leles amb dos gravats de Goya:

La lleialtat. Disparate 17

Lita Cabellut

On tant Goya com Cabellut presenten la desaprovació, la crítica, on es ridiculitza allò que no es coneix, allò que no s'aprova, ens mostra un llenç conformat al seu torn per tres independents, on el personatge central és acusat i silenciats, ell surt del llenç per presentar-se davant nostre en escultura tridimensional, el posa en llibertat, demostrant com l'ànima és lliure, només un mateix li posa cadenats.

Goya

La Por. Disparate 02

Por del caos, por de la vellesa, por del poder, de diferents maneres de fer política, de l'enveja i de l'ambició, de la violència.

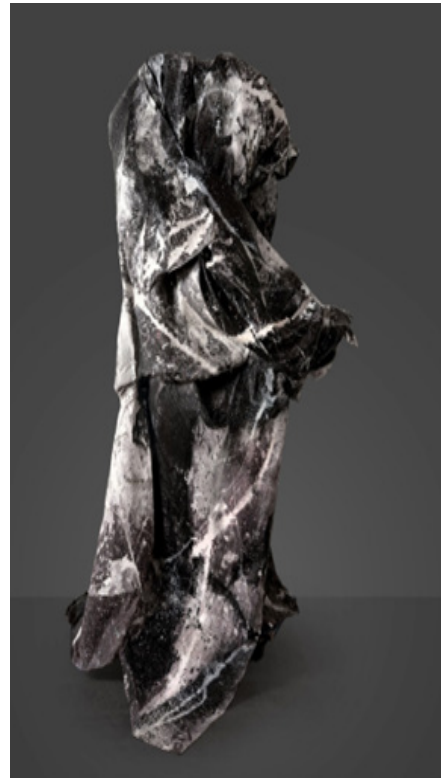
Una escultura de dos metres que surt del gravat de Goya, sense cara, sense cara, però totalment entenedora.

El procés creatiu de Cabellut, està conformat de textures i materials molt diferents, composicions que crea la mateixa artista en uns quadres que prenen vida, fotografies amb persones que ella maquilla i

posa en escenografies per després ser reinterpretades, escultures, performance, videoart, com a mitjans d'expressió d'una artista sense límits, amb llibertat, igual que el seu mestre.

Com ella mateixa diu:

«L'art és la forma més elevada de la intel·ligència» i comparteix els valors sobre el poder de la bellesa per salvar el món.

Lita Cabellut

Però, per què els gravats de Goya, en aquest cas amb *Los Disparates*, però abans amb *Los desastres de la Guerra*, o *Los Caprichos* ens parla de temes tan actuals?

Perquè ens parla d'allò que és absurd i sense sentit, quan els mirem una vegada i una altra són temes recurrents en la seua obra: la relació entre sexes, la falsedat,

la mentida, les formes de violència, la burla cap als desfavorits...no són temes de Goya, són els temes de la humanitat.

Goya

I per això ens interessa tant Goya i per això l'analitza magníficament Lita Cabellut, perquè tots dos ens parlen de nosaltres mateixos.

Goya no és un artista del segle XIX; és un artista contemporani, és la mirada moderna a l'Art amb els ulls de Lita Cabellut.

UN CEL DE DONES

FENT XARXA

DISSONANTS

Les Artemísia(es) de l'Eliana

Conxa Delgado i Amo

En aquesta ocasió vaig a intentar contar-vos què és Dissonants, una agrupació vocal de l'Eliana que va nèixer a l'any 2022 i que està formada per dones de diverses edats. L'edat, que sempre preocupa la gent és, en aquest cas, un grau de complaença ja que la joventut mesclada amb la maduresa produeix un efecte molt interessant, perquè permet combinar l'energia amb la pau i la tranquil·litat que va caracteritzant al grup.

Però Dissonants no és sols una agrupació vocal, que també, ja que és capaç d'aglutinar veus prodigioses amb d'altres que, amb esforç, confiança i moltes ganes, anem fent camí en el món del cant. Anar a un assaig, un dilluns de nit -a les 20:00- comença a ser un saludable exercici per a totes nosaltres.

La rebuda, sempre amb abraçades i besades, un *com estàs?* et situa ja en un altre llindar. Continuem amb exercicis respiratoris i tot un seguit d'activitats que ens porten a gaudir de dues hores molt riques d'aprenentatge vocal i humà. Aquest aspecte tan destacable s'ajunta amb la coordinació de l'assaig del dia. Cada setmana ho fa una de nosaltres. Important. Molt important. I per què? Us preguntareu. Si amb una directora seria suficient. I ací està la qüestió. Ser la coordinadora del dia implica que has d'estar pendent de tot el que en eixe assaig passe, prendre

decisiones, organitzar el que anem a treballar i, si cal, demanar ajuda. És una forma molt enriquidora d'aprendre -des de la cooperació entre iguals- el que significa tot el procés d'aprenentatge d'una cançó. I això ens fa aprendre més, musicalment i grupal.

En un món com el nostre es fa difícil trobar un grup així, que funciona d'una manera molt assembleària, amb comissions que van augmentant en nombre en funció de les necessitats que anem tenint i que van enriquint tot el procés. Comprovar que és possible funcionar així impressiona en un món on tot està reglat i organitzat de manera que unes persones manen i altres obeeixen. Com tot, algun problema haurà de surar per algun cantó i és evident que funcionar així provoca un poc de lentitud en la presa de decisions, però també la certesa de que el que es decideix és consensuat i aprovat per la immensa majoria, després d'haver sigut dialogat i argumentat.

Però Dissonants no és sols una agrupació vocal que s'organitza així, també és un lloc de trobada i de cures. Un lloc d'estima mútua. Un lloc on cadascuna es percep reconeguda sent com és i mostrant tranquil·lament les possibilitats que té. Un lloc on si vens de fora seràs ben acollida. Un lloc on si estàs ferida t'ajudarem a tancar la ferida. Un lloc on si estàs insegura t'ajudarem a agafar seguretat. Un lloc on si vols parlar podràs fer-ho i si vols callar també. Un lloc on cadascuna ens sentim reconegudes, estimades i amb ganes de trobar-nos. Un lloc on gaudim de fer música, d'escoltar la veu pròpia i la de les que t'acompanyen. D'incorporar instruments en la mesura que volem fer-ho. Un lloc d'experimentar amb les possibilitats vocals del nostre cos, del de cadascuna i del de totes juntes. Un lloc on intentem resoldre els conflictes com sabem, però almenys en parlem i intentem que no afecten la nostra vida col·lectiva.

Tenim molts concerts en ment i altres que ja estan en funcionament i dels qual estem orgulloses: *La Vaca Florinda*, *En Veu de totes*, *Concert Republicà...* i d'altres que estan coent-se a foc lent.

I quin tipus de cançons cantem? La nostra tria musical és molt eclèctica, però l'elecció temàtica respón bàsicament a quatre criteris: La llengua, el feminisme, l'ecologisme i la justícia social.

Estrenarem el concert *En veu de totes* amb la banda municipal de Xest el proper 24 de maig. És una treball amb arranjaments d'Àngel García Martínez per a banda en el qual tenim posades moltes il·lusions. Una proposta que ens va llençar la regidora de Cultura de Xest després d'escoltar i veure el nostre espectacle *En veu de totes* al Teatre Liceo. Ens agradaria que vinguéreu a veure'ns i escoltar-nos eixe dia.

EL RACÓ DE LA FORMIGA

L'ELIANA, LA PILOTA I EL PARDALÍ

Víctor Iñurria

La Pilota valenciana, pel que fa a la modalitat de carrer que coneguem com a "Llargues", sempre ha tingut una gran tradició a L'Eliana, a més de l'aportació de bons jugadors de Trinquet, alguns d'ells havent jugat i destacat, "Vestits de blanc".

Si més no, en època de postguerra s'arribaven a jugar 3 o 4 partides al mateix temps en distints carrers, raó per la qual, als anys 50, varen contractar a Salvador Torrens Martínez conegut com "El Pardalí d'Orba", autèntica figura del joc a Llargues, que destacava per la seua elegància i capacitat de joc.

Va ser rebut al poble, amb tots els honors per part dels aficionats locals, fins al punt de crear una cançó a ell dedicada.

Aquella cançó dedicada al Pardalí, me la va cantar el "Tio Paquito el Roget", a finals dels anys 80, en acabar d'esmorzar al Bar Landia, però era tan gran l'enrenou que hi havia, que no em va quedar ben gravada, i no es podia entendre bé el text.

Posteriorment, parlant un dia amb l'amic Paco Coll, li ho vaig dir, i em respongué que ell havia tingut la sort de poder gravar-la, sense soroll extern, i es podia escoltar i sentir molt bé.

Jo li vaig dir que em fes una còpia i jo me la guardaria, i al mateix temps, per completar la conversa li vaig dir, que jo havia anat cercant alguna foto del susdit jugador de "Llargues", El Pardalí, per incloure'l al fons gràfic de la Federació de Pilota Valenciana de la que jo, amb un grup d'amics, vaig ser creador i primer President.

Vaig poder contactar amb la família del jugador, que vaig poder localitzar, i ells amb gran empatia, em varen ensenyar una foto preciosa, de la que em vaig fer una còpia, poder-li-la mostrar a Paco.

En la susdita foto, es pot veure, en la Plaça del Poble, a tres homes raonant, dels quals jo en reconeixia, al "Pardalí", i al Tio Paquito "El Roget", qui segons manera, fou el "Marxador" d'aquella partida, però també hi havia un tercer home, que jo no coneixia.

En veure la foto, Paco va pegar un bot eixint-se de la cadira, i em va dir que volia una còpia de la foto, perquè eixe home, que jo no coneixia, era ni més ni menys que son pare, "Paco el Gros".

L'escena i el moment foren per recordar-la, així que ràpidament li vaig fer la còpia, foto que posteriorment, en traspasar Paco, hem guardat, si més no, la seua Vídua i companya "Pasqu", la Federació de Pilota a la que jo vaig facilitar una còpia, així com la que jo tinc al meu arxiu del Món de la Pilota, sempre alçada a bon recapte.

Ara, col·laborant amb el CEL i la seua publicació trimestral "Cel Obert", aporte eixa foto, per tal que aficionats, i no tant, però valedors del nostre poble, puguem sentir la importància que en el món Pilotaire, si més no, ha tingut i hauria de seguir tenint la Pilota Valenciana.

Quines coses té la vida

Salvador Torrens Martínez "Pardalí"
Va jugar a L'Eliana als anys 50

Conversa entre el So Paquito "El Roget" i Paco "El Gros" amb "El Pardalí".

MAGISTER DIXIT

*La llibertat no és fer el que vulguis,
és no haver de fer allò que volen els altres.*

Manuel de Pedrolo

A L'ENCALÇ DEL CINEMA

El cinema negre espanyol dels anys cinquanta

Pedro Uris

El cinema policíac/negre espanyol apareix a la dècada dels cinquanta, amb la mirada posada en els models nord-americans (encara que, per motius obvis, no té aquest «malessar específic» que caracteritza la dècada dels quaranta), i es dissol lentament en la dècada següent en productes d'ínfima qualitat dins el cinema de subgèneres que comença a traure el cap en aquells anys, tot i que encara ens proporciona alguna de les seues millors obres.

A TIRO LIMPIO

En aquesta dècada s'ha acabat la repressió més dura de la postguerra i es produeixen alguns canvis significatius respecte als quaranta. El 1953 se signen els acords econòmics i militars amb els Estats Units i el règim comença a tenir reconeixement internacional. A nivell intern, el poder es reparteix entre dues faccions del catolicisme, una de més integrista (Arias Salgado al capdavant d'Informació i Turisme, del qual depèn la Direcció General de Cinematografia i Teatre) i un altre de més aperturista (Joaquín Ruiz Giménez al capdavant del Ministeri d'Educació). Sorgirà una tercera força, l'Opus Dei, que prendrà el poder la dècada següent i integrarà Espanya als organismes econòmics internacionals.

A l'àmbit cinematogràfic s'havia creat, l'any 1947, l'*Instituto de Investigaciones y Experiencias Cinematográficas* (IIEC) i començaven a sortir les primeres promocions de joves cineastes que no han arribat a combatre a la guerra civil, entre els quals, Juan Antonio Bardem i Luís García Berlanga, la primera pel·lícula del qual, *Esa pareja feliz*, és de 1953. El mateix any, de la mà de Basi-

lio Martín Patino, es crea el cineclub del SEU, un espai de debat ben significat, i el 1955 tenen lloc les converses de Salamanca, on s'advoca perquè el cinema espanyol tinga un contacte amb la realitat social del país.

En aquest context sorgeix un cinema policíac localitzat fonamentalment a Barcelona, tot i que també disposa d'una àmplia producció a Madrid, i associat a la figura del productor i realitzador Ignacio F. Iquino (1910/1994). Les pel·lícules que inicien la sèrie són *Brigada criminal* (Ignacio F. Iquino, 1950) i *Apartado de correos 1001* (Julio Salvador, 1950), ambdues seleccionades i projectades a la prestigiosa Mostra de Venècia i amb nombroses escenes rodades en escenaris naturals, tota una novetat en aquella època i herència directa dels aires neorealistes que arribaven del cinema italià. Totes dues estan narrades des del punt de vista de la policia espanyola (irreprotxable, per descomptat), però també hi ha diverses pel·lícules que adopten la mirada dels criminals i que són les més interessants.

Es tracta d'un cinema de baix pressupost, amb escasses pretensions artístiques i comercials, la majoria de les vegades pures sèries B, amb el segell moral del nacionalcatolicisme, però que porten a la pantalla realitats que, tot i que l'espectador coneixia a peu de carrer, el franquisme havia ocultat fins ara: els ambients nocturns, les sales de festa, els frontons, els gimnassos, la doble moral de persones respectables al front de bandes criminals, les diferències de classe, el tràfic de drogues, el tràfic de penicil·lina, la insatisfacció d'una joventut que no està d'acord amb el món dels seus grans i ho vol tot ara... Tot això explicat des de la moralina i el sermó, però present, el mateix que passava amb el periodict El Caso, que va aparèixer el 1953.

EL EXPRESO DE ANDALUCÍA

Un cinema valuós i poc conegut, perfecte espill de la societat del seu temps i on moltes vegades cal llegir entre línies, les dues millors pel·lícules del qual són les estupendes *El expreso de Andalucía* (Rovira Beleta, 1956) i *A tiro limpio* (Francisco Pérez Dolz, 1963).

UNES FALLES PASSADES PER AIGUA

Text, Vicen Córcoles Dibuix, Joana Galdón

Arribava el mes de març d'un any que estava sent prou plujós. L'hivern s'acomiadava i la primavera tocava a les portes. Tocava a les portes amb pluges tan fortes que la festa josefina va estar passada per aigua.

Corria l'any 89 del segle passat i als carrers s'anunciaven les Falles amb pólvora, música i banderoles. Per fi, la gran plantà. Un monument que es coronava amb un canelobre gegant.

ES BUSCA GOSSETA

XUSCA

COLOR NEGRE I BLANC,
RAÇA XICOTETA I
PORTA XIP.

TELÈFON:
666 444 111

La intensa pluja va arruïnar molts dels actes programats i les falleres no pogueren lluir ben bé els seus vestits brodats. I el monument, cartó, fusta i suro, patia les empentes del vent i de l'aigua.

Pocs dies abans s'havien penjat pels carrers del poble cartellets amb la fotografia de Xusca, la gossa de pèl negre que s'havia perdut. Perduda o fugida, ves-te'n tu a saber, de casa

del tio Vicent la qual va pegar a córrer espantada quan van començar a disparar les primeres traques.

La gossa estava embarassada i a punt de tindre els cadells i el tio Vicent la buscava desesperat perquè estimava molt aquella gossa, la seua companya de passejades i confidències des que havia enviudat. Quan l'amo li parlava, la gossa escoltava amb paciència, mirant-lo amb els seus ulls negres i les orelles caigudes, atenent els seus relats.

Des del dia que va desaparèixer, el tio Vicent preguntava tothom si l'havien vist i escorcollava pels solars per tal de trobar-la.

- Potser se n'anà per la carretera i l'ha xafat un cotxe- li va dir algun desagradable veí que va deixar abatut el pobre Vicent. La falla, mentrestant, volia adornar l'encreuament on era plantada, però amb aquell oratge tan fatal ningú la visitava. Tan sols algun faller atrevit, com aquell que, protegit pel paraigua que subjectava el seu fill, s'havia detingut davant la falla per fer algunes fotografies. I així, mentre el pare enfocava la càmera cap a la figura del fons, el xiquet va descobrir cert moviment davall de l'estructura. Primer va ser una cua, després una cama i, per fi, uns sorolls molt fluixets que delataren la presència de quatre gossets i una gossa que els alimentava.

-Mira pare! Allà baix hi ha uns gossos!- cridà el xiquet.

-Quina ocurrència- rigué el pare. -Amagar-se de la pluja sota la falla!

I sense donar-li major importància, mampregueren el camí a casa.

Arribada la nit de la Cremà, ja estava tot preparat per a disparar la traca final que encendria el foc que hauria de consumir el monument. Els veïns miraven el pirotècnic preparant la metxa, satisfets perquè els núvols havien donat un descans a la pluja. Quan, de sobte, el xiquet que havia acompanyat son pare per fer fotografies va cridar:

-Espereu, espereu! Que ací davall hi ha uns gossos!

L'esclat de la traca i del foc es va aturar.

El tio Vicent, barrejat entre el públic, va sentir el crit, adonant-se que era la seua gossa la que havia estat amagada baix la falla tots aquells dies. Ràpidament, va botar la tanca de protecció per tal de rescatar-la. Quan va eixir, sostenia els quatre cadellots mentre la gossa xuclava les cames de l'amo. De l'amic.

El foc iniciava el seu camí cap al cel mentre la gent aplaudia, i el tio Vicent acaronava els seus animals amb llàgrimes als ulls.

Per ben poc havia acabat la búsqueda. Per pocs minuts la gossa i els seus gossets s'havien salvat!

LES NOSTRES PARAULES

JUGAR A LA CUC

Pasqu Martínez

Arriba la primavera, temps de festes, de les falles, de la Pasqua, d'eixir al carrer i, espere que encara de jugar als jocs al carrer.

Un d'ells era el de jugar a la cuc, que buscant la informació als diccionaris apareix com jugar a fet i amagar: joc en el qual tots els jugadors s'amaguen menys un que paga (o para) i que després de comptar en veu alta una quantitat determinada, ha d'anar trobant tots els amagats; si ho aconsegueix, el joc continua pagant ara el primer jugador descobert. La mare és el lloc d'on ix el que paga i on poden refugiar-se i salvar-se els que no han estat agafats. Tocar mare doncs és tocar aquell lloc per a salvar-se. Si el que estava amagat arriba abans, ha de dir: "un, dos, tres salvat", i si diu "salve a tots" queden salvats i a començar de nou.

També es coneix al llarg del nostre domini lingüístic com:

jugar a amagar, a l'acuit, a córrer i amagar, a cuca amagar, a quic a amagar, a cuita-amagada, a la cluc, o al joc dels conillots a amagar, a la busca i amaga, a la pit a amagar, a alçar la malla o la molla...

Hem trobat un poema, en un llibre sobre en Miquel Martí i Pol d'en Pep Molist, en el que el poeta recorda els temps en que hi jugava:

Atzacac

Ara només converso amb mi mateix
i em recordo de quan fa seixanta anys,
jugàvem a l'acuit i jo parava.

I una curiositat al YouTube: Les danses de la Font de la Figuera: passadeta "jugar al cuc"

[https://ca.wikibooks.org/wiki/Recull_de_jocs_d'esplai/»](https://ca.wikibooks.org/wiki/Recull_de_jocs_d'esplai/)

<https://www.youtube.com/watch?v=5sHgQZ7XcBk>

https://ca.wikibooks.org/wiki/Recull_de_jocs_d'esplai/Fet_i_amagar

CEL OBERT primavera 2025 - EDITA: Centre d'Estudis Locals de l'Eliana (CEL) - CIF: G-97 358 113

centrestudislocalsleliana@gmail.com - www.celdel Eliana.com - www.celdel Eliana.com/2025hivern - Tel. 678 57 80 17

CONSELL DE REDACCIÓ, Rafa Desco, Conxa Delgado, Pasqu Martínez, Robert Fuster, Janto Gil.

COL·LABOREN: Reyes Belvis, Jaume Martínez, Pedro Uris, Lorena Barroso, Vicent Julià, Biblioteca P. Municipal, Víctor Iñurria, Vicent Rubio, Vicen Córcoles, Joana Galdón, Enrique Martínez Escrivà

ASSESSORS LINGÜÍSTICS: Robert Fuster - Pasqu Martínez

Maqueta edició paper, Janto Gil - Maqueta edició digital, Robert Fuster - Coordina, Janto Gil

Si voleu participar, proposar o ser membres del CEL, només heu de posar-vos en contacte: centrestudislocalsleliana@gmail.com - tel: 678 57 80 17